

Erigeron 'Quakeress'.

HET IN NEDERLAND GEKWEekte ERIGERONSORTIMENT

drs K. J. W. HENSEN

Sinds 1961 vindt aan het Laboratorium voor Plantensystematiek en -geografie van de Landbouwhogeschool te Wageningen een onderzoek plaats van het sortiment Erigeron van Nederlandse handelskwekers. Dit onderzoek, dat financieel gesteund wordt door de Nationale Raad voor Landbouwkundig Onderzoek T.N.O., geschiedt in samenwerking met de Vereniging van Vastplantenkwekers. Ten behoeve van dit onderzoek werden van dertien kwekerijen in totaal 83 inzendingen, van drie planten elk, ontvangen. De inzenders waren: Fa. J. Abbing & Zn., Zeist; „De Bonte Hoek“, Glimmen; Fa. Gebr. Van Egmond, Oegstgeest; Fa. P. Goemans & Zn., Hillegom; Fa. E. Griffioen & Zn., Voorschoten; Gebr. Hendriksen N.V., Zoeterwoude; Fa. Gebr. Koetsier, Boskoop; Fa. G. Lubbe & Zn., Lisse; Kon. Kwekerij „Moerheim“, Dedemsvaart; Fa. Maas & Van Stein (Kwekerij „Molenwerf“), Hillegom; Kwekerij „Rijnstroom“, Alfen a/d Rijn; S. J. Spijker N.V., Hillegom, en Fa. Gebr. Verboom, Boskoop.

De planten werden ontvangen onder 25 verschillende benamingen, te weten: alpinus, Antwerpia gigantea alba, Dainty, Die Fee, Dignity, Dunkelste Aller, Festivity, Foersters Liebling, Fontainebleau, Gaiety, Gartenmeister Walther, Lilofee, Macranthus, Mesagrande speciosus grandiflorus, Mrs. E. H. Beale, Quakeress, Ronsdorf, Rosa Triumph, Rote Schöneheit, Serenity, Sommerneuschnee, speciosus 'Semiplenus', Strahlenmeer, Vanity, Violetta, en Wuppertal.

Door bemiddeling van de Kantonale Gartenbauschule Oeschberg te Koppigen in Zwitserland, waar in 1962 een onderzoek van het Zwitserse sortiment afgesloten was, werden in 1964 een vijftiental in Zwitserland gekweekte cultivars ontvangen. De meeste hiervan werden ook van Nederlandse zijde ontvangen, enkele echter niet, n.l.: 'Brandegei' en 'Prosperity'.

Ten slotte werden in het najaar van 1965 nog de volgende zeven Engelse cultivars ontvangen van Messrs. Bloom's Nurseries Ltd. te Bressingham in Engeland: Charity, Felicity, Festivity, Frivolity, Integrity, Sincerity en Unity. Deze laatste zijn echter nog niet onderzocht.

Het sortiment is sedert 1961 uitgeplant op het terrein „Het Spijk“, waar de bodem uit niet al te zware klei bestaat. De planten worden hier sedert 1962 bestudeerd, met uitzondering van 'Festivity', die reeds in de winter 1961-'62 afstierf en daarna in Nederland niet meer verkrijgbaar bleek te zijn. Het sortiment werd tweemaal gekeurd door een commissie, bestaande uit leden van de Vereniging van Vastplantenkwekers, aangevuld met bij het onderzoek betrokken medewerkers van het Laboratorium voor Plantensystematiek en -geografie. Een voorlopige keuring vond op 9 juli 1964 plaats, een tweede keuring op 25 juni 1965. De uit Engeland ontvangen planten konden echter ook in deze tweede keuring nog niet betrokken worden, evenmin als trouwens 'Brandegei' en 'Prosperity' uit Oeschberg, zodat ook deze laatste slechts te beschouwen is als een keuring van het thans in Nederland gekweekte handelssortiment. Mogelijke aanvullingen of wijzigingen als gevolg van verdere keuringen zullen in dit tijdschrift gepubliceerd worden.

Het geslacht *Erigeron*

Het geslacht *Erigeron* is nauw verwant met *Aster*. In de regel kan men een *Erigeron* echter van een *Aster* onderscheiden aan de smallere omwindselbladen en straalbloemen van de hoofdjes; de laatste zijn bovendien talrijker. De omwindselbladen zijn meestal smaller dan 1 mm (*Aster* 1-6 mm) en het aantal straalbloemen is meestal meer dan 100 (*Aster* meestal minder dan 70).

Men kent van dit geslacht meer dan 150 soorten. De meeste soorten komen voor in westelijk N.-Amerika. Van dit centrum van verspreiding uit heeft het geslacht zich over Centraal- en Zuid-Amerika, Oost-Azië, de Himalaya, West-Azië en Europa verbreed, vooral in bergstreken. Hoewel enige lage soorten, o.a. *E. aurantiacus* Reg. soms door liefhebbers gekweekt worden, zijn voor de handel thans alleen cultuurvormen van *E. speciosus* (Lindl.) DC. en van bestaarden tussen deze soort en andere van belang.

Erigeron speciosus

In iets oudere handboeken, zoals dat van Boom & Ruys (1950) worden twee algemeen gekweekte soorten genoemd: *E. speciosus* en *E. macranthus* Nutt., beide uit westelijk Noord-Amerika. De meeste cultuurvormen zouden door kruising van deze twee soorten gewonnen zijn. Cronquist (1947), die de Noord Amerikaanse soorten van *Erigeron* bestudeerde, stelde echter vast, dat de verschillen tussen deze twee gering zijn, en dat vele in het wild voorkomende planten tussen deze beide „soorten” instaan. In zijn revisie van het geslacht *Erigeron* in Noord-Amerika rekende hij beide daarom tot één soort: *E. speciosus*, waarvan hij echter wel een var. *macranthus* (Nutt.) Cronq. bleef onderscheiden.

In deze ruimere zin genomen (incl. var. *macranthus*) is *E. speciosus* als volgt gekenmerkt: stengels rechtop, 40-80 cm hoog, kaal tot in de bloeiwijze. Wortelbladen spatelvormig; stengelbladen goed ontwikkeld, eirond tot lancetvormig, hoe hoger aan de stengel geplaatst, hoe kleiner, kaal met uitzondering van de wimperharen aan de rand. Hoofdjes aan lange, al of niet bebladerde, kale of afstaand behaarde takken in de oksels van de hogere stengelbladen. De omwindselbladen van de hoofdjes zijn alle ongeveer even lang, groen of met bruine top, met korte klierharen en soms ook met langere, afstaande haren. De enkelbloemige hoofdjes hebben 100-160 straalbloemen, de gevulde meer. De breedte van de straalbloemen varieert bij de cultuurvariëteiten van $\pm 1/2$ tot $1\frac{1}{2}$ mm. De schijfblomen zijn altijd geel, hun bloemkroon is 4-5 mm lang.

De meeste cultuurvariëteiten beantwoorden aan deze beschrijving, een aantal vertoont echter afwijkende kenmerken, wat een gevolg van kruising met andere soorten kan zijn:

stengels lager, niet rechtop maar opstijgend en over de gehele lengte behaard.

Volgens Cronquist verschillen *E. speciosus* var. *speciosus* en var. *macranthus* als volgt:

var. <i>speciosus</i>	var. <i>macranthus</i>
bovenste bladen: Lancetvormig	eirond
bloeiende takken: vaak afstaand behaard	kaal tot vlak onder de hoofdjes
omwindselbladen: met korte klierharen en langere, afstaande haren	met alleen korte klierharen

Tot *E. speciosus* var. *speciosus* behoren o.a. 'Fontainebleau', 'Quakeress', 'Semiplenus' en 'Sommerneuschnee'; 'Mesagrande' en 'Die Fee' vertonen daarentegen het zuivere type van *E. speciosus* var. *macranthus*. Het merendeel van de onderzochte cultivars staat echter tussen deze beide variëteiten in. Daar de verdeling in deze twee variëteiten op wilde planten betrekking heeft, staat het trouwens allerminst a priori vast, dat dezelfde verdeling ook voor de cultuurvariëteiten bruikbaar is. In de volgende tabellen is dan ook een tuinbouwkundige indeling, gebaseerd op de kleur van de straalbloemen, gegeven.

De cultuurvariëteiten

De belangrijkste eigenschappen van de onderzochte cultivars zijn in tabel 1 samengevat. Als toelichting diene het volgende.

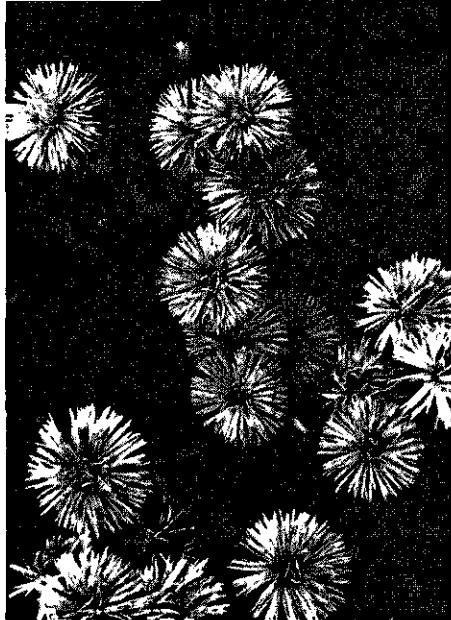
Het sortiment is naar de kleur van de straalbloemen in zeven groepen verdeeld. De benamingen van de kleuren zijn vertalingen van de Engelse namen op de Nickerson-kleurenwaaier, waarmee de kleur bepaald werd. Ook de kleuraanduidingen in de vorm van formules hebben op deze kleurenwaaier betrekking. Vóór de naam is het resultaat van de keuring van 25 juni 1965 vermeld. Hierbij betekenen ***: uitmuntend, **: zeer goed, *: goed, liefh.: voor liefhebbers aanbevolen, en O: niet aanbevelenswaardig. De breedte van de straalbloemen van de onderzochte cultivars loopt uiteen van $\pm 0,5$ tot $\pm 1,5$ mm. „Smal” betekent duidelijk smaller dan 1 mm, „breed” duidelijk breder.

De diverse vormen vertonen slechts geringe verschillen in bloeitijd. Deze duurt van de tweede helft van juni tot half juli of wat later.

In een tweede tabel zijn de waarderingen in enige landen van West-Europa vergelijkenderwijze naast elkaar geplaatst. De Engelse zijn ontleend aan keuringen in de Royal Horticultural Society's Gardens te Wisley (AM = award of merit, AGM = award of garden merit, HC = highly commended), zie o.a. Anonymus, 1955. De Duitse zijn het resultaat van het onderzoek in de Staudensichtungsgarten te Weißenstephan en de Zwitserse waarderingen zijn in 1962 te Oeschberg — Koppigen tot stand gekomen, zie Meier (1964). Het blijkt, dat de Engelse vormen in Duitsland en Zwitserland weinig waardering vinden, vermoedelijk is het klimaat er minder gunstig voor deze rassen. Nederland neemt enigszins een tussenpositie in; tot de hoog gewaardeerde rassen behoren naast verscheidene Duitse ook enkele Engelse vormen.

Erigeron Antwerpia gigantea alba.
4/7-'66 De Dreijen

Erigeron Violetta.
4/7-'66 De Dreijen

Erigeron Rosa Triumph.
4/7-'66 De Dreijen

TABEL 1

naam	hoogte in cm	beharing stengel	hoofdje		straalbloemen	
			diam. in cm	enkel of gevuld	breedte	kleur
*Dignity	45	+	5 $\frac{1}{2}$	enkel	matig	diep-krchtig paars 5P 3-4/9 diep-krchtig paars
*Dainty	35-40	++	4 $\frac{1}{2}$ -5	enkel	smal	5P 4/9 krchtig paars
*Dunkelste Aller	55-60	-	(4 $\frac{1}{2}$)-5	enkel	matig	5P 4/9 krchtig paars
*Serenity	40	-	5 $\frac{1}{2}$ -6	enkel	smal	violet-paars 7 $\frac{1}{2}$ P 5/10 (krchtig) paars
*Mesagrande ¹⁾	55-60	-	5	enkel	smal	4P 4-5/9-10 (krchtig) paars
*Prosperity ²⁾	40 ³⁾	-	4 $\frac{1}{2}$ -5	enkel	smal	5P 4-5/9 (krchtig) paars
*Lilofee	50-60	-	5	iets gevuld	breed	3 $\frac{1}{2}$ -4P 5/9 violet-paars
*Strahlenmeer	75-80	-	5 $\frac{1}{2}$ -6	half gevuld	smal	5P 5/9 paars
*Violetta	50-65	-	5 $\frac{1}{2}$ -6	sterk gevuld	smal	4P 5/9 paars
*Mrs. E. H. Beale	30	++	5	enkel	smal	3P 5/8 (licht) violet
0 Ronsdorf	35	-	4 $\frac{1}{2}$	iets gevuld	smal	licht violet-paars 5P 6/9 licht-helder paars
*Semiplenus ⁴⁾	40-50	-	4 $\frac{1}{2}$ -5	half gevuld	matig	4P 6-7/7 licht paars
*Wuppertal	50-60	+	5 $\frac{1}{2}$ -6	iets gevuld	matig-breed	4P 6/7 licht paars
0 Fontainebleau	50-60	-	4 $\frac{1}{2}$ -5	enkel	smal	2 $\frac{1}{2}$ P 6/7 licht violet
0 „alpinus“ ⁵⁾	25	+	3 $\frac{1}{2}$ -4	enkel	smal	2 $\frac{1}{2}$ P 7/7 licht violet
*Rote Schönheit	50-60	-	4 $\frac{1}{2}$ -5	zeer gevuld	matig	krchtig roodpaars-paarsrood 3 $\frac{1}{2}$ RP 5/12 krchtig paarsrood
*Foerstes Liebling	35-40	--	4	half gevuld	matig	4RP 4/10 krchtig paarsrood
*Rosa Triumph	50-60	-	4 $\frac{1}{2}$ -5	half gevuld	matig	2 $\frac{1}{2}$ RP 5/11 krchtig roodpaars
0 Gaiety	45-50	-	5 $\frac{1}{2}$	enkel	breed	2RP 5/10 krchtig roodpaars
*Gartenmeister Walther	40	-	3 $\frac{1}{2}$ -4	half gevuld	smal ⁶⁾	roodpaars-licht roodpaars 2RP 5/9 roodpaars
0 Vanity	70	+	5-5 $\frac{1}{2}$	enkel	breed	1RP 5/10-6/9 roodpaars-licht roodpaars
*Die Fee	50	-	5	enkel	matig	10P 6/9 licht roodpaars
*Quakeress	50-60	-	5-5 $\frac{1}{2}$	enkel	matig	zeer licht paars 7 $\frac{1}{2}$ P 8/6 zeer licht paars
0 Sommerneuschnee ⁷⁾	55-60	-	5 $\frac{1}{2}$ -6	enkel	matig	wit wit
*Antwerpia gigantea alba ⁸⁾	55	-	5	enkel	matig	wit

(noten bij tabel 1)

1) Ingevoerd uit Colorado vóór 1906 en als 'E. spec. van Mesa-grande' in de handel gebracht. Deze aanduiding werd in de handel tot een cultivarnaam: 'Mesagrande' en tot allerlei verbasteringen als 'mesa grandiflora', 'mesagrande speciosus' en 'mesagrande speciosus grandiflorus', zie Junge (1907) en Lippert (1907). Deze vorm werd door Irving (1909) als een vorm van E. macranthus Nutt. gedetermineerd en is ook onder deze soortnaam in de handel. Het is echter gewenst in de benaming onderscheid te maken tussen de soort of variëteit E. (speciosus var.) macranthus en één bepaalde kloon hiervan. Daarom is voor deze laatste de meest gebruikte naam in zijn oorspronkelijke vorm ('Mesagrande') aangehouden.

2) Nog niet gekeurd.

3) Opgave naar planten, in het najaar van 1964 ontvangen.

4) Meestal E. speciosus 'Semiplenus' genoemd en terecht, want deze cultivar, gewonnen door G. Arends uit zaad van E. speciosus, ingezameld in N-Amerika, is zeker geen bastaard.

5) De planten, ontvangen als 'E. alpinus' zijn waarschijnlijk bastaarden, waaraan echter geen kenmerken van E. alpinus L. meer te vinden zijn.

6) en kort.

7) In Engeland als 'White Quakeress' gekweekt.

8) Waarschijnlijk identiek met 'Antwerpia alba', vermeld door Copley (1930).

TABEL 2

	Eng.	Ned.	Dtsl.	Zwits.	aantal Ned. inzendingen	winner
diep-krchtig paars						
Dunkelste Aller		**	***	***	11	K. Foerster, 1949
Dignity	AM 1955	**	0	0	1	A. Bloom, Bressingham
Dainty		.			3	
violet-paars						
Strahlenmeer		**	**	**	1	P. Götz, Heidenheim, 1950
Lilofee		**	.	**	2	P. Götz, Heidenheim, 1950
Violetta		**	**		5	G. Arends, 1949
Mrs. E. H. Beale		.	.	liefh.	6	(Engeland, vóór 1934)
Mesagrande	AGM 1927	.			6	ingevoerd uit Colorado vóór 1906
Serenity	HC 1955	.		0	1	A. Bloom, Bressingham
Prosperity	HC 1955		liefh.	0	—	A. Bloom, Bressingham
licht violet-licht paars						
Wuppertal	AM 1953	**	***	***	8	G. Arends, 1932
Semiplenus		.			6	G. Arends, 1914
Ronsdorf		0	0		1	G. Arends, 1932
Fontainebleau		0			1	? , vóór 1934
krchtig roodpaars-paarsrood						
Rosa Triumph		**	**	**	5	
Foersters Liebling	AM 1961	**	**	**	7	
Rote Schönheit		.	**	**	2	
Gaiety		0		0	1	A. Bloom, Bressingham, ± 1955
roodpaars-licht roodpaars						
Gartenmeister Walther		.	**	.	3	
Die Fee		.			1	
Vanity		0		0	3	
zeer licht paars						
Quakeress		.	0		5	Major Petre, Westwick, vóór 1926
wit						
Antwerpia gigantea alba		.			1	Fr. Nagels, Wilrijck, vóór 1930?
Sommerneuschnee		0	**	**	3	K. Foerster, 1935

In de voorlaatste kolom is het aantal uit Nederland ontvangen inzendingen vermeld. Dit getal moge een indruk geven van de mate, waarin de diverse *Erigerons* vóór de keuringen gekweekt werden. In de laatste kolom zijn gegevens over het ontstaan van de cultivars opgenomen, voor zover deze in de geraadpleegde literatuur aangetroffen werden.

Nomenclatuur

Met uitzondering van 'Mesagrande' leveren de cultivarnamen geen problemen op. De vraag is echter of men tussen de geslachtsnaam en de cultivarnaam nog een soortnaam of een bastaardaanduiding moet plaatsen. In verscheidene handboeken worden alle cultivars behalve 'Mesagrande' en 'Semiplenus' als hybriden beschouwd. Daar *E. speciosus* en *E. macranthus* thans tot één soort gerekend worden, is dit niet juist meer: de meeste cultuurvariëteiten, die onderzocht werden, verschillen niet merkbaar van *E. speciosus* (incl. var. *macranthus*), en zijn dus als klonen van deze soort te beschouwen. In gevallen, waarin dit vaststaat, zou men dit in de naam tot uitdrukking kunnen brengen, dus b.v. *E. speciosus* 'Semiplenus' of *E. speciosus* (var. *macranthus*) 'Mesagrande'. Voor vormen, die vermoedelijk bestaarden zijn, b.v. 'Mrs. E. H. Beale' kan men blijven schrijven: *E. hybr.* 'Mrs. E. H. Beale 1) of *E. × hybridum* 'Mrs. E. H. Beale'. In vele gevallen is het echter moeilijk met zekerheid uit te maken of een kloon tot *E. speciosus* behoort of door bastaardering ontstaan is. In dit geval kan men het beste alleen de geslachtsnaam en de cultivarnaam vermelden.

Literatuur

- Anonymus, 1956. Wisley trials 1955. *Erigerons*. Journ. Roy. Hort. Soc. 81 : 40-41.
 Arends, G. 1951. Mein Leben als Gärtner und Züchter 130-131.
 Boom, B. K. & Ruys, J. D. 1950. Gekweekte kruidachtige gewassen 282-283.
 Copley, G. H. 1930. *Erigerons*. Gard. Chron. 87 : 123.
 Cronquist, A. 1947. Revision of the North American species of *Erigeron* north of Mexico. *Brittonia* 6 : 121-302.
 Irving, W. 1909. *Erigeron macranthus* var. Gard. Chron. 46 : 53.
 Junge, H. 1907. *Aster mesagrandis speciosus grandiflorus* = *Erigeron speciosus grandiflorus hybridus*. Möller's Deutsch. Gärtner-Zeit 22 : 445.
 Lippert, W. 1907. *Erigeron 'Mesagrande'* und *E. speciosus grandiflorus hybridus*. Möller's Deutsch. Gärtner-Zeit. 22 : 499.
 Meier, W. 1964. Bisherige Ergebnisse der Staudensichtung in Oeschberg-Koppigen. Schweiz. Gärtnerzeit. 1964: 19-23.